

Frolands Verk

Utviklingsplan – 14.09.2020

Bakgrunn

Froland kommune har eid Frolands Verk i mange år, og det har blitt gjort en stor innsats fra kommunens side for å ta vare på og oppgradere verket. I dag er det en god drift av bygg og anlegg på verket og området fremstår svært attraktivt. For kort tid siden overtok kommunen også eiendommen som Rosfjord hadde tidligere.

Frolands Verk er på flere måter en krevende eiendom å eie for kommunen. Omfanget av bygninger og park er stort, og de er utfordrende å drifte. Netto driftskostnader er på ca. en million kr. pr. år.

Frolands Verk-eiendommen er av mange grunner et viktig sted i kommunen. Det er et historisk viktig og interessant sted, det er et veldig attraktivt friluftsområde og det benyttes til en rekke aktiviteter. Det er ikke gjort noe anslag på hvor mange som er innom verket i løpet av et år, men det må i alle fall være et fire-sifret tall.

Det er nedsatt en arbeidsgruppa bestående av Øyvind Froland, Ole Tom Tjuslia og Sigurd A. Jensen. Ordfører Ove Gundersen er også involvert i arbeidet. Formannskapet er styringsgruppe for verket.

Frolands Verks venner har i dag en del aktiviteter på verket og hjelper også til med drift og vedlikehold. Venneforeningen er derfor en viktig støttespiller både nå og i fremtiden, og bør være involvert i utviklingsarbeidet.

Bruk av Verket i dag

Element	Beskrivelse	Bruk
Hovedbygningen	1. etasje	Venneforeningen disponerer deler til utstilling av gamle bruksgjenstander. Rasmussens lokaler trenger oppgradering, ubenyttet i dag.
	2. etasje	Leies ut til selskaper, 10-15 ganger i året. Proffkjøkken.
	3. etasje og loft	Bukkerommet, Abel-utstilling, omvisninger, lager. Noe ubenyttet areal.
Stallen	1. etasje	Ikke i bruk i dag
	2. etasje	Løvlands utstilling, besøk av grupper på omvisning Noen ovner Noe utleie til møter mv
Fjøset	Utleie til selskaper, møter mv.	Utleie, ca. 50 ganger i året
Bryggerset	Utleie til selskaper, møter mv.	Venneforeningen disponerer. En god del utleie, 50-100 ganger pr. år
Stolpehuset	Et av det største stolpehusene i landsdelen	Noen ovner, lager
Vognskjulet	Utvendig restaurert for ca 10 år siden.	Benyttes til lager og kontor for verksmester. En del ubenyttet areal, men behov for tiltak.
Lillestall	Murvegger.	Buntmaker, skinnprodukter, utsalg
Kantoret		Jernverksutstilling i deler av 1. et. Ellers en del ubenyttet areal, behov for opprusting av bygg.
Administrasjonsbygget	Kommunal virksomhet	Dette bygget med nærmeste arealer er for tiden lagt til Teknisk Eiendom forvaltningsmessig.
Lysthuset	Nylig oppusset	Kan benyttes til selskaper, f.eks. for barn
Tunet med tilliggende områder		Benyttes av forskjellige typer besøkende
Parken		Rekreasjon, noen tilstelninger, bryllupsfotografering,
Badestranda med amfi og fredspark		Populær badestrand i sesongen

		Ca. 130 sitteplasser i amfiet
Brygga		Benyttes som dagsutfart for båter/vannjet mv.
Sauebeite, kulturlandskap, arealer mot Trevann, våtmark mv.	Noe leies ut. Arealer mot Trevann er rikt på fugleliv mv.	Sauer på beite

Bygg og anlegg - tilstand

Det er behov for en enkel tilstandsrapport for bygninger på verket. Den skal kunne legges inn i kommunens system *IKBygg*. Rapporten skal bidra til et enda mer planmessig vedlikehold, og gi en samlet oversikt over situasjonen for bygningsmassen.

Aktiviteter på Frolands Verk

I dag er det følgende aktiviteter på verket:

- Utleie av bygg til selskaper og møter
- Venneforeningen: høstfest, julemarked, basar, vårfest, vårsjau mm
- Omvisninger av grupper
- Skoleklasser, omvisning og aktiviteter
- Bading
- Brygga, sjøsetting av båter og vannskutere. Også for dagsturer
- Parken benyttes noe til selskaper og det er flere som tar bryllupsbilder her
- Rekreasjon og friluftsliv på hele området
- Buntmaker, salg av lær- og skinnprodukter
- Forskjellige tilstelninger, konserter mv.

Museum / Kultursenter

Det er følgende utstillinger på Frolands Verk i dag:

Nils Henrik Abel. «Bukkerommet» og Rollups med Abels liv og levnet, alt i hovedbygningens 3. etasje. «Løvland-utstillingen». en privat samling som stilles ut i Stallen, 2. etasje. Inneholder en rekke bruksgjenstander og annet. Lokalet er ca. 35 kvm.

Knivsamling. Knivlaget har stilt ut kniver av forskjellig årgang i Stallen 1. etasje. Lokalet er ca 10 kvm og godt sikret.

Ovnsutstillingen. Ca. 20 ovner fra Frolands Verk. Er i dag i Stallen 2. etasje, og på Stolpehuset.

Venneforeningens utstilling. Venneforeningens utstilling til Frolands Verk består av interiør- og bruksgjenstander. Lokalisert i hovedbygningens østre del, 1. etasje. Tre rom.

Jernverksutstillingen. Lokalisert i Kantoret, to rom.

I tillegg er det bygg og utendørsanlegg, her er hovedbygningen og parken i særklasse.

Det er ikke faste åpningstider. Utstillingene besøkes når verksmesteren har omvisninger etter avtale, ofte i forbindelse med leie av lokaler og besøk av skoleklasser.

Muligheter

Forskjellige ideer som er fremkommet i prosjektperioden:

- Bobilcamp, ca. 30 plasser
- Museum med statlige overføringer – ny museumsplan AAFK 2019 – post 71 midler i statsbudsjettet
- Faglig veiledning fra AAMA – Kuben
- Kafe/restaurant
- Arrangementer
- Utleie
- Næringsdrivende, håndverkere / kontor / annet
- Park og uteområder
- Samarbeidspartnere
- Friluftsliv
- Tilrettelegging for båt på brygga, gjestebrygge
- Amfi: oppgradering og overbygd scene
- Leilighet for beboelse: f.eks. til stipendiater, og andre
- Konferanseroom i Rasmussens leilighet
- Utnyttelse av lokaler med lite eller ingen bruk i dag (f.eks. Rasmussens leilighet)
- Jazzfestival
- Bondens marked
- Løvlands samlinger mer tilgjengelig
- Utvikle og øke omvisningsaktiviteten
- Vognskjulet: støpe gulv i midterste seksjon i lag med venneforeningen
- Vassmoen-utstilling
- Smie
- Matematikk-aktivitetspark
- Utsiktstårn, 20 meter høyt eller mer
- Abelprisen / Abelsymposium / Abelforelesning på verket
- Arild Stubhaug og Abel
- Kulturminnefondet – avklaring av muligheter for bidrag
- Peggy Lee /Sigurd Anderson

Kvaliteter og sterke sider ved Frolands Verk

- Bygningsmiljøet
- Hovedbygningen spesielt
- Hage og park
- Badeplassen
- Friluftslivsområde, statlig
- Disponible utendørs arealer for videre utvikling
- Disponible arealer i bygningene
- Politisk interesse og vilje
- Et kjent sted i regionen
- En dedikert Verksmester
- Beliggenhet ved FV42
- Abel og Bukkerommet
- Historien om folkene på verket, jernverk og sagbruk mv
- Beliggenhet ved Trevann
- Trekilen, fugleliv mm.

I prosjektperioden er det gjort bl.a. dette:

- Utredning av Vassmoenprosjektet, og forprosjekt med mulighetsstudie
- Statlig sikret friluftslivsområde med tilskudd til erverv og tilrettelegging, skilting mm
- Rydding og klargjøring av nytt friluftsområde – egeninnsats verksmester og andre
- Hvordan Frolands Verk kan utvikle seg videre som museum - prosjektleder
- Oppgradering av brygga og tiliggende arealer – dekket av tilskudd og egeninnsats verksmester
- «Bua» - bygd opp på gml. grunnmur, kjøp av materialer og egeninnsats verksmester
- Plan for etablering av spisested i Stallen (kjøkken, sanitær, energi, vinduer mv)
- Dialog med interesserte drivere av spisested mm i Stallen, har dessverre ikke ført frem
- Oppgraderinger i Stallen (vinduer, dør, vindfang, varmepumpe)
- Ryddet og klargjort for innredning i vognskjulet
- Lyddemping i Fjøset

Frolands Verk som museum?

I dag vil nok fagfolk i museumsbransjen omtale verket som et kultursenter med interessante utstillinger i et historisk spennende miljø, men ikke som et «ordentlig» museum.

Det vurderes av arbeidsgruppa at det er mange forhold som tilsier at Frolands Verk har mange gode forutsetninger for å bli et viktig museum, også på et nasjonalt nivå

Det har i samarbeid med AAMA/Kuben vært en gjennomgang av muligheter og føringer for utvikling av Frolands Verk videre i retning av museum. Prosessen har vist at det er nødvendig å velge hva man vil utvikle videre. Man må prioritere hovedtema og utvikle disse planmessig videre trinn for trinn.

I omtalen av mål, strategi og tiltak lengre nedenfor beskrives arbeidsgruppas anbefaling videre mot et museum på verket. Man ser for seg at det bør utvikle seg steg for steg på de forskjellige utvalgte områdene over lengre tid.

Et langsiktig mål er at Frolands Verk vil få en museumsdel som fungerer sammen med andre funksjoner og aktiviteter som rekreasjon, friluftsliv, utleie, arrangementer osv. En viktig målgruppe på verket er og bør være skolebarn og ungdom. Verket bør på sikt ha faste, helårs åpningstider for sine forskjellige utstillinger.

Ved økt aktivitet vil det nødvendigvis bli økte driftskostnader. En mulighet på sikt er å få verket inn i en statlig finansiert ordning. For å få dette til er det en del som må på plass, ikke minst må «produktet» være godt. Dette er ønskelig å kombinere med andre aktiviteter også næringsrettet virksomhet på en god og balansert måte.

En prosess videre mot et museum på verket vil gjøre at man må foreta valg i hva som skal være der av utstillinger og annet. Derfor må man kanskje velge bort noe som isolert sett er veldig interessant, men som ikke er en del av hovedsatsingsområdet. Og man må kanskje velge ut det som har interesse ut over det lokale.

Kommunen og arbeidsgruppa har valgt å gjennomføre forprosjekt på Vassmoen selv om den historien ikke er relatert til verket spesielt. Dette fordi det er en unik hendels og historie som er en del av verdenshistorien og kobles mot Verdensarven (Unesco) Rjukan/Notodden. Verket er det naturlige sted å lokalisere en slik utstilling fordi det er kommunens kulturhistoriske sted.

For å kunne ivareta utvikling og fremdrift av museum på Frolands Verk er man avhengig av en dedikert ressurs. Det er økonomiplanen lagt opp til en kommunal delfinansiering av en prosjektleder med ekstern tilleggsfinansiering. Aust Agder museum og Arkiv har sagt seg villig til å ivareta personal- og fagkompetanse.

Visjon, mål og satsingsområder for Frolands Verk

Visjonen for Frolands Verk:

Frolands Verk blir en besøksdestinasjon og et kultursenter/museum av regional og nasjonal betydning

Hovedmål for Frolands Verk:

Frolands Verk har et årlig besøkstall på 10.000 i 2025, og stadig økende.

Delmål i uprioritert rekkefølge

Delmål nr 1:

Hovedbygningen skal fremstå «tidsriktig» mht interiør og møblering.

Strategi og tiltak:

Forprosjekt med følgende leveranse:

- Beskrivelse av tidsperiode som skal prioriteres
- Plan for interiør inkl. maling mv.
- Beskrivelse av utstillinger i hovedbygningen
- Beskrivelse av møbler og inventar
- Formidling
- Forslag til hva som bør gjøres med bygningen, oppdelt i delprosjekter, prioritering
- Kostnadsoverslag
- Muligheter for finansiering av videre tiltak

Fullstendig gjennomføring er nok et langsiktig prosjekt, men det er viktig å ha et godt utgangspunkt. Første halvdel av 1800-tallet vurderes av arbeidsgruppa som veldig interessant pga. Abel og at dette var en periode der FV hadde gode tider.

Samarbeid med AAMA.

Delmål nr 2:

Attraktive uteområder for rekreasjon og friluftsliv

Hage og park som rekreasjonsområde

Badeanlegg

Brygge

Statlig sikret friluftslivsområde

Tuna

Omkringliggende turmuligheter (Blesehelleren/Einerfjell, Allmannavegen, Mørløvs/Lunden/Haugås/Vigeland/Trevann rundt/Tresnes/Reiersølskogen/mv)

Delmål nr 3:

Hage, parkanlegg og tun fremstår «tidsriktig»

Strategi og tiltak:

Forprosjekt, leveranse:

- Kartlegging og dokumentasjon på historikken
- Plan for tilbakeføring/reetablering mv
- Kostnadsoverslag
- Prioriteringsrekkefølge
- Formidling (skilter, interaktive løsninger, internett mv)

En hovedoppgave som er gjort om hageanlegget kan benyttes som utgangspunkt for forprosjektet. Aktuelt å kontakte Agder naturhistoriske museum for hjelp. Avklaring av hva som er tidsriktig.

Delmål nr 4:

Aktiviteter i bygningene

Næring og utleie

Strategi og tiltak:

Tilrettelegge for utleie i vognskjulet

Tilrettelegge for kafé i Stallen

Langsiktig utleievirksomhet av Fjøset (grendehus)

Stolpehuset, fremtidig bruk?

Kultursenter/museumsaktiviteter er beskrevet andre steder

Delmål nr 5:

Nils Henrik Abel – historien på verket og i et videre perspektiv

Strategi og tiltak:

Her tenker man seg å videreutvikle dagens utstilling og Abel-rommet.

Videre ønsker man å knytte Abels historie på verket til hans liv og levnet ellers og knytte dette til verket.

Abel, Tiltak 1:

Oppgradere og videreutvikle dagens Abel-utstilling.

Forprosjekt leveranse del I:

- Gjennomgang av dagens utstilling og vurdere endringer
- Beskrivelse av nytt materiell for formidling, plakater, rollups mv.
- Beskrive opplegg for formidling og fremvisning

Abel, Tiltak 2:

Abel i et videre perspektiv.

Forprosjekt leveranse del II:

- Avklaring av muligheter for samarbeid og utvikling i samarbeid med andre instanser
- Avklare grunnlag for å etablere et «litterært museum» om Abel (samarbeidsprosjekt)

Et litterært museum er en samlet fremstilling av en forfatter eller f.eks. en vitenskapsmann, både gjenstander og historie. Det kan bestå av flere ulike deler, også digitalt. Man kan se for seg at Frolands verks del av Abels liv og levnet blir en del av et slikt museum, i samarbeid med universiteter og andre. Innsatsen her vil bli å reise rundt til andre som har en del av Abels historie, universiteter m.fl.

Delmål nr 6:

Vassmoen utstilling og historie

Arbeidsgruppa har knyttet til seg Helge Songe som har bred erfaring på kulturområdet og god kjennskap til historien og andre forhold vedrørende Vassmoen og forsøksproduksjon av kunstgjødsel som skjedde der. Det var i utgangspunktet Helge Songe som kontaktet kommunen og la fram ideen, og han har også laget et forarbeid som kan benyttes videre med tanke på utstilling og formidling. Det henvises til nevnte forarbeid/dokumenter for mer informasjon om temaet.

Temaet Vassmoen har ikke direkte tilknytning til Frolands Verk, og er ikke sammenfallende med det som anses som den viktigste tidsperioden på verket (første halvdel av 1800-tallet). Likevel er Vassmoenprosjektet høyt prioritert, først og fremst fordi det er en unik del av industrihistorien, til og med på verdensbasis. Det er også helt naturlig å samordne og samlokalisere Vassmoen med Frolands Verk fordi det vil være synergieffekter for begge og fordi det er ledige lokaler på verket. Vassmoen vil være fleksibel ifht lokaliseringer, men det er naturlig å ha tilhold på verket fordi det er her Froland har sin satsing på utstilling/historie/museum mv.

Det er utarbeidet et hefte med presentasjon av historien og mulighetene for å etablere en utstilling om Vassmoen på Frolands Verk.

AAma/Kuben involveres i forprosjektet med råd og veiledning.

Aktuelle samarbeidspartnere er i tillegg til Amaa/Kuben disse; Verdensarven Notodden-Rjukan, Eydehavn museum, Hydro, Agder Energi, Fossekompaniet og andre private aktører.

Delmål nr 7:

Livet på verket – fortelle historien

Historien på verket, inklusiv bygningsmiljø, verkseierfamilien, jernverk osv.

Vurdere å velge ut det man mener er den viktigste og mest interessante delen av historien.

Bygge videre på det som allerede fins på verket av bygg og anlegg samt historikk.

Forprosjekt leveranse:

- Avklaring av hva man vil fokusere på
- Oversikt over kildemateriale og gjenstander
- Plan for utstillinger inkludert en prioritering av dagens utstillinger
- Formidling (gjenstandssamling, historie, foto, interaktive løsninger, internett mv)
- Budsjett og finansiering for videre utvikling

Inkludere AAma/Kuben, venneforeningen, Nes Verk og andre aktuelle samarbeidspartnere.

Engasjere kompetanse på området.

Handlingsplan

Handlingsplan for Frolands Verk 2019 - 2023

Hva?	Hvordan?	Hvem?	Status?
Vedlikeholdsplan for bygg og anlegg	Tilstandsrapport er bestilt	Verksmesteren og Teknisk eiendom	Utsatt
Bryggeanlegg	Utbedring, rampe mv.	Verksmester	Ferdig
Nytt friluftsområde med sti	Rydde, anlegge sti, skilting mv.	Verksmester og kulturrådgiver	Påbegynt
Utstilling Vassmoen	Forprosjekt Eget vedtak KS 25.10.18	Arbeidsgruppa har i tillegg fått kr 50.000 fra AAFK	Forprosjekt ferdig
Utstilling Vassmoen	Planlegge for utstilling, inklusiv finansiering	Prosjektleder	Ikke begynt
Nye leietakere i Stallen	Leieavtale	Verksmester	Pågår
Nils Henrik Abel 1.	Ny oppgradert utstilling, rollups mv.	Verksmester	Utsatt
Nils Henrik Abel 2.	Videreutvikle som «litterært museum»	Prosjektleder	Ikke begynt
Hageanlegget	Plan for tilbakeføring	Verksmester og prosjektleder	Ikke begynt
Hovedbygningen -interiør og møblering	Plan for tilbakeføring	Prosjektleder	Ikke begynt
Historien på verket	Dagliglivet på verksgården	Verksmester og prosjektleder	Ikke begynt
Vognskjulet	Innvendig gulv og innredning Maling	Verksmester	Delvis ferdig
Bua (v gml saga)	Til resterende redskaper og materialer	Verksmester	Ferdig
Fiskeplass HC	Tilrettelagt for rullestorbrukere, ved Brygga	Verksmester	
Markedsføring	FV på nett	Verksmester, prosjektleder og administrasjon	Utsatt
Bobilcamp	Tilrettelegge arealet	Verksmester	I bruk